C/2023/862

8.12.2023 г.

Становище на Европейския икономически и социален комитет относно „Политика в областта на водите — между опустиняване и сигурност — време е за „синя“ дипломация“

(становище по собствена инициатива)

(C/2023/862)

Докладчик: **Ioannis VARDAKASTANIS**

Съдокладчик: **Милена АНГЕЛОВА**

Решение на Пленарната асамблея	24.1.2023 г.
Правно основание	Член 52, параграф 2 от Правилника за дейността становище по собствена инициатива
Компетентна секция	„Външни отношения“
Приемане от секцията	18.7.2023 г.
Приемане на пленарна сесия	21.9.2023 г.
Пленарна сесия №	581
Резултат от гласуването („за“/„против“/„въздържал се“)	223/1/4

1. **Заключения и препоръки**

1.1. Като се има предвид трансверсалният характер на водата и фактът, че недостигът на вода е световен проблем, е необходим общ и всеобхватен подход в световен мащаб. Поради това Европейският икономически и социален комитет (ЕИСК) призовава за широко прилагане на подхода Nexus ([1]) (подход на взаимносвързаност) и опитът и най-добрите практики на държавите членки, предприятията, организациите на гражданското общество и местните общности трябва напълно да се вземат предвид в развитието и прилагането на „синята“ дипломация.

1.2. Поради увеличаващия се недостиг на вода в световен мащаб водата се счита за стратегически актив за сигурност, който осигурява привилегировани позиции на държавите, които имат контрол над нея. За тази цел ЕС следва да съсредоточи по-големи усилия върху „синята“ дипломация и да я оптимизира в рамките на своята външна политика и външните си отношения, включително политиките за съседство, търговия и развитие. В доклада на Световния икономически форум за глобалните рискове недостигът на вода е определен като една от най-вероятните заплахи с най-голямо въздействие. Въпреки това водата би могла да се превърне в инструмент за мир и развитие. Затова са необходими решителни действия за „синя“ дипломация.

1.3. Тъй като изменението на климата оказва съществено въздействие върху състоянието на водите, дипломацията в областта на климата и „синята“ дипломация са тясно свързани. Насърчавайки преди всичко световни действия за борба с изменението на климата, ЕС трябва да съсредоточи усилията си върху сътрудничеството за преодоляване на последиците от извънредната ситуация в областта на климата в рамките на своята стратегия за адаптиране. „Синята“ дипломация е неразривно свързана и с дипломацията на ЕС в здравната сфера, като се има предвид, че адекватните и физически достъпни услуги за водоснабдяване, канализация и хигиена на приемливи цени са безусловно необходими за общественото здраве и човешкото развитие.

1.4. Водата не е просто търговски продукт, а обществено благо от решаващо значение за човешкия живот. ЕС следва да подпомага лесния и непрекъснат достъп до вода на достъпни цени за всички хора по света и да улеснява устойчивото управление на водите и отпадъчните води чрез сътрудничество в сферите на инфраструктурата, технологиите и експертните знания и опит в рамките на икономически партньорства и сътрудничество за развитие. Global Gateway е отличен инструмент в това отношение ([2]), като се имат предвид и целите на Европейската стратегия за икономическа сигурност ([3]), и по-специално нейният приоритет по отношение на партньорството и допълнителното укрепване на сътрудничеството с държавите по света.

([1]) Въведен в рамката на Съюза за Средиземноморието за действия в областта на политиката за водите до 2030 г.

([2]) Становище на Европейския икономически и социален комитет относно Глобален портал („The Global Gateway“) (становище по собствена инициатива) (JOIN(2021) 30 final) (ОВ C 323, 26.8.2022 г., стр. 27).

([3]) JOIN(2023) 20 final Брюксел, 20.6.2023 г.

1.5. Заделянето на подходящото финансиране — публично и частно — за подобряването на съществуващите съоръжения и инфраструктура и изграждането на нови е основно условие за гарантиране в международен план на справедлив достъп до чиста вода и канализация за цялото световно население. Подобряването на управлението на водите изисква инвестиции в научни изследвания, иновации и обмен на знания, както и във внедряването на нови и авангардни технологии, включително цифрови решения в областта на водите. Освен това трябва да се подобри инфраструктурата за контрол върху наводненията и опазване на водните ресурси. Необходимо е да се обърне повече внимание и на мерките в международен план за гарантиране на сигурността на критичната инфраструктура, включително киберсигурността и сигурността в случай на природни бедствия и физически нападения, както показаха неотдавнашните конфликти.

1.6. ЕС следва да повиши осведомеността за ключовата роля на водата и да допринесе за по-доброто разбиране на взаимовръзките между различните роли на водата и взаимозависимостите на различните участници. Следва да бъде създаден Европейски център за водите, за да се подпомогнат както нуждаещите се държави членки, така и други държави в рамките на европейското съседство и извън него.

1.7. Европейският център за водите следва да изтъкне примери за образцово сътрудничество между държавите — членки на ЕС, които имат общи реки и езера, и случаите, в които то е под желаното равнище, и да препоръча инструменти на политиката за насърчаването на целите на политиката относно „Синия пакт“.

1.8. ЕС следва също да подсилва и улеснява мрежи за „синя“ дипломация, като се има предвид, че за нея е необходимо сътрудничество между различни участници: представители на правителствата, органи и агенции в областта на водите, академичните среди и научноизследователските институции, частния сектор, социалните партньори и организациите на гражданското общество.

1.9. ЕС следва да разработи специални инструменти за насърчаване на сътрудничеството и политиките за съвместно управление на водите в трансграничните езерни и речни басейни в рамките на границите на ЕС и отвъд тях.

1.10. ЕС следва да счита защитата на влажните зони и биологичното разнообразие за съществена част от „синята“ дипломация и ЕИСК призовава за интегрирането им в стратегическите приоритети на „синята“ дипломация.

1.11. Следва да се даде приоритет на устойчивото управление на трансграничните реки, езера и влажни зони в Югоизточна Европа предвид голямото им значение за защитата на европейското биологично разнообразие.

1.12. ЕИСК поддържа тезата, че една от ключовите стратегически цели на „синята“ дипломация следва да бъде модернизирането на рамката от договори на ООН по въпроси, свързани с водите, с оглед на последните международни развития, извънредната ситуация в областта на климата и водите.

1.13. Въпреки че главната цел на „синята“ дипломация е да се предотвратяват свързани с водите напрежения и конфликти, очевидно е необходимо ЕС да допринася едновременно за разрешаването на конфликтите. ЕС не само има възможността да бъде медиатор между страните по конфликти, но би могъл да изпълнява и съществена роля в сътрудничеството за възстановяване от конфликти.

1.14. ЕИСК препоръчва да се предприемат допълнителни мерки за предотвратяване на употребата на водата като оръжие, което се наблюдава отново в неотдавнашни конфликти — най-сериозният случай е кризата с язовир „Нова Каховка“, чиито пагубни последици от социална, икономическа и екологична гледна точка все още предстои да бъдат анализирани.

1.15. ЕИСК подчертава необходимостта ЕС да използва активно своя потенциал за осигуряване на мир и устойчивост и да бъде двигател за иновации и промяна в Средиземноморския регион и региона на Близкия изток и Северна Африка, където трансграничните води често са предмет на спорове, които допълнително задълбочават изменението на климата и опустиняването. За тази цел работата на Съюза за Средиземноморието и неговата експертна група по водите следва да бъде приветствана и да се развият по-тясно сътрудничество и полезни взаимодействия.

1.16. ЕИСК приветства доброволните ангажименти на ЕС, поети по време на Конференцията на ООН за водите, и призовава ЕС да използва в още по-голяма степен съществуващите си политически инструменти, за да търси ефективни и ефикасни решения в дългосрочен план.

1.17. Една макрорегионална стратегия за цялото Средиземноморие би могла действително да спомогне за по-добро сближаване в рамките на басейна въз основа на принципите на постепенен и доброволен подход, споделено многостепенно управление и променлива геометрия, отговаряща на нуждите и териториалните особености. Като допълнение към рамките, инициативите и програмите, които вече са въведени в този район, една всеобхватна макрорегионална стратегия би спомогнала за подобряване на съгласуваността и интеграцията между вече въведените действия, като същевременно би дала възможност за допълняемост, по-рационално използване на ресурсите и ефективна съвместна работа по намирането на допирни точки за икономическо, социално и екологично сближаване и решения на общите предизвикателства.

1.18. „Синята“ дипломация следва да развива стратегически приоритети в регионите, в които има голям недостиг на вода и редица свързани с водата конфликти, като например в Средиземноморския регион и в региона на Близкия изток и Северна Африка, където както държавите — членки на ЕС, така и другите държави са изправени пред безпрецедентни предизвикателства, свързани с водата. От съществено значение е в Синия пакт да бъде развито ясно средиземноморско измерение и да се постави акцент, свързан с водата, върху региона на Близкия изток и Северна Африка предвид острия недостиг на вода.

1.19. В „синята“ дипломация следва да се обърне специално внимание и на ситуацията в Субсахарска Африка, по-специално в съседните региони на Сахел, Африканския рог, трансграничните речни басейни на Нил, Нигер и Конго, трансграничните езерни басейни на Големите африкански езера и езерото Чад, и да се разработят проактивни инструменти за предотвратяване на свързано с водна криза увеличаване на миграционните потоци към Европейския съюз.

2. **Общи бележки**

2.1. От всички природни ресурси водата се е превърнала в най-ценния. Световният недостиг на вода е сериозно предизвикателство за постоянното човешко развитие и за постигането на няколко цели на ООН за устойчиво развитие. Въпреки че водата заема три четвърти от повърхността на планетата ни, по-голямата част от изобилното количество вода на Земята е непригодна за използване, а количеството сладка вода е едва 2,5 %, от които под 1 % е с лесен достъп. Освен това качеството и количеството на сладководните басейни постоянно спадат.

2.2. ЕИСК заяви, че водата не е просто търговски продукт, а обществено благо от съществено значение за човешкия живот. Лесният достъп до водоснабдяване, канализация и хигиена на приемливи цени за всички е от първостепенно значение за общественото здраве и човешкото развитие. През 2010 г. на Общото събрание на ООН изрично беше признато правото на човека на вода и канализация, а в резолюция 43/32 на Съвета по правата на човека, приета през 2020 г., се гарантира правото на достъп до вода по време на конфликти, например в случая с израелско-палестинския конфликт. Около 2,2 милиарда души в света обаче понастоящем нямат достъп до питейна вода и основни водоснабдителни услуги, а над половината от населението на света все още няма достъп до безопасна канализация.

2.3. Понастоящем 30 % от подпочвените води на света са на изчерпване и е налице засилващо се безпокойство относно качеството на подпочвените води. Приблизително 3,6 милиарда души нямат адекватен достъп до вода поне един месец годишно, като до 2050 г. този брой се очаква да се увеличи до над 5 милиарда До 2050 г. се очаква също така търсенето на вода да се увеличи с 55 %, а около една трета от населението на света няма да има достъп до качествена питейна вода.

2.4. Според Европейската агенция за околна среда недостиг на вода е налице, когато търсенето на вода превишава наличното количество през определен период или когато използването ѝ е ограничено поради лошо качество. С непрекъснатото нарастване на световното население и увеличаване на недостига на вода не е трудно да се предвидят свързани с водата конфликти и геополитическа нестабилност по света.

2.5. Въпросите, свързани с водоснабдяването, канализацията и хигиената, имат и силно изразено свързано с половете и социално измерение. Без управлявани по безопасен начин услуги за водоснабдяване, канализация и хигиена жените, момичетата и децата са по-уязвими на злоупотреба, нападения и заболявания, които се отразяват на тяхната способност да учат, работят и живеят достойно. Широкопризнат факт е, че жените и момичетата са засегнати непропорционално от липсата на услуги за водоснабдяване, канализация и хигиена, но техните гласове и нужди често не се вземат под внимание при изготвянето и прилагането на политики, с което се гарантира по-нататъшната им маргинализация.

2.6. Услугите за водоснабдяване, канализация и хигиена трябва да бъдат по-приобщаващи в световен план и от гледна точка на достъпността за хора с увреждания. Социалните и физическите пречки може да подкопаят здравето и достойнството на хората с увреждания, а липсата на подходящи съоръжения би могла допълнително да се отрази на взаимоотношенията, записването в училище и заетостта. Това се отнася и за други уязвими групи.

2.7. Като ресурс от трансверсално естество сладката вода е от съществено значение и за широк набор от икономически сектори, включително селското стопанство, промишлените отрасли, туризма, енергетиката и транспорта. Следователно водата допринася в значителна степен за създаването на благосъстояние и работни места. В най-засегнатите от недостиг на вода региони е възможно равнищата на растеж да спаднат с до 6 % от БВП до 2050 г.

2.8. Недостигът на вода застрашава устойчивостта на някои райони в света, задълбочава неравенствата и засилва безпокойствата относно продоволствената сигурност. Недостигът на вода и опустиняването често водят до гарантиране на сигурност във водоснабдяването. Неравният достъп до вода подклажда социална нестабилност, а оттам води и до местни и международни конфликти и напрежения. И отново най-бедните ще бъдат тези, които ще страдат най-много от недостига на вода и опустиняването. От 2010 г. насам в света възникнаха над 466 конфликта във връзка с контрола над водата, повечето от тях в Африка и Близкия изток. Това може да доведе и до война, и до засилване на миграционните вълни към Глобалния север, по-специално Европейския съюз.

2.9. Изменението на климата също засилва честотата, интензивността, степента и продължителността на сушите в много части на света. Според прогнозите до 2050 г. от суша може да бъдат засегнати над три четвърти от населението на света. ([4]) В различни доклади на ООН се прогнозира, че до 2050 г. комбинация от проблеми и конфликти, свързани с водата и климата, ще принуди приблизително един милиард души да мигрират. Достъпът до вода е силно ограничен, по-специално в Глобалния юг. Това ще насърчи още повече разселването и миграцията към Глобалния север. Поради това, за да се ограничат тези развития, ЕИСК призовава да се преодолеят първопричините (включително недостигът на вода), вместо да се предприемат действия срещу самите бежанци.

2.10. Конфликтите често са свързани с отклоняване на вода за напояване или за промишлеността, управление на недостига и наводненията, замърсяване или корабоплаване. Проблемите с водата, причинени от екстремни явления, и засилващият се недостиг на вода обаче вече са давали повод за конфликти по целия свят относно достъпа до водни ресурси и контрола над тях. Извънредната ситуация в областта на климата ще влоши тази ситуация. В много случаи, тъй като трансграничните води представляват 60 % от сладководните потоци в света, а на територията на 153 държави има поне един трансграничен речен и езерен басейн, конфликтите или споровете включват две или повече държави. Поради това ЕИСК призовава за инструменти за преодоляване на недостига на вода в световен план и за предотвратяване на конфликти.

2.11. Водата все по-често се използва като оръжие от страните по конфликти, по-специално в Близкия изток. Отрицателен пример за това е сирийската гражданска война. Сирийското правителство прекъсна водоподаването за милиони цивилни лица, ИДИЛ редовно ограничаваше достъпа до вода на общностите под неин контрол, а Турция беше обвинена в спиране на работата на водната станция Алук. През януари 2022 г. Русия бомбардира водна станция в Идлиб ([5]).

2.12. За жалост, както е видно от неотдавнашното нахлуване на Русия в Украйна, задържането или замърсяването на водата се използва като оръжие за водене на война ([6]). В град Мариупол руските въоръжени сили умишлено прекъснаха достъпа на украинското население до питейна вода, принуждавайки го да се предаде под заплахата от обезводняване и лишавайки го от достъп до задоволяване на нужди от първа необходимост. Разрушаването на язовира „Нова Каховка“ допълнително задълбочи цялостната криза.

3. **Действия и мерки на политиката за „синя“ дипломация**

3.1. Недостигът на вода и свързаните с него напрежения, както и използването на водата като оръжие представляват все по-голяма заплаха за международния мир и стабилност. Въпреки това водата би могла да се превърне в инструмент за мир и развитие. Затова са необходими конкретни действия за „синя“ дипломация.

3.2. „Синята“ дипломация (позната също като „дипломация в областта на водните ресурси“ или „хидродипломация“) е описвана като „динамичен, политически ориентиран процес, който има за цел предотвратяването, смекчаването и разрешаването на свързани с водите напрежения в общите води посредством едновременно използване на дипломатически инструменти, ноу-хау в областта на водите и механизми за сътрудничество по множество дипломатически пътища“ ([7]).

([4]) https://www.un.org/en/observances/desertification-day.
([5]) https://syriaaccountability.org/too-little-water-too-much-war-wheat-shortages-in-syria/.
([6]) https://www.unicef.org/press-releases/14-million-people-without-running-water-across-war-affected-eastern-ukraine.
([7]) Keskinen и колектив, 2021 г., https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0022169421007873.

3.3. Свързаните с водите предизвикателства изтъкват значението на международните ръководни структури за управлението на водните ресурси и предотвратяването на свързаните с водите напрежения. На неотдавнашната Конференция на ООН за водите през 2023 г. ([8]) всички участващи страни имаха рядката възможност да се мобилизират и да обменят информация относно вече предприетите най-добри практики и действия, както и относно доброволния ангажимент за по-нататъшни действия ([9]). ЕИСК счита, че е важно да се гарантира постоянно световно сътрудничество по тази тема, както и правилното изпълнение на набелязаните до този момент цели. Следва да се обърне специално внимание и на разработването на регионални структури за управление, съсредоточени върху трансграничните речни и езерни басейни.

3.4. Конвенцията на ООН за опазване и използване на трансграничните водни течения и международните езера (Конвенция за водата) ([10]), приета в Хелзинки през 1992 г., и Конвенцията на ООН от 1997 г. за правото на използване на международните водни пътища с неплавателна цел ([11]) са уникални международни правни инструменти с важната цел да гарантират устойчивото използване на трансграничните водни ресурси чрез сътрудничество. Освен това други международни споразумения, като например Протоколът „Вода и здраве“ ([12]) и наскоро приетият Договор на ООН относно откритото море, са важни инструменти, които трябва да се приложат изцяло и бързо.

3.5. Парижкото споразумение относно изменението на климата и Програмата до 2030 г. за устойчиво развитие предлагат ценни насоки за възможностите за развитие на „синята“ дипломация в целия свят. ЦУР 6 по-специално поставя акцент върху чистата вода и канализация и включва, наред с другото, цели за трансгранично управление на водите и за международно сътрудничество. Като се има предвид колко неотложно е навременното изпълнение на ЦУР 6, нейните цели и, в по-общ план, Парижкото споразумение, Global Gateway и Инструментът за съседство, сътрудничество за развитие и международно сътрудничество (ИССРМС) — Глобална Европа биха могли да бъдат конкретни и ефективни инструменти в това отношение.

3.6. Предотвратяването на свързани с водите проблеми и напрежения следва да се счита за най-важното действие на „синята“ дипломация. За тази цел ЕС следва да допринася за устойчивото управление на водните ресурси в световен мащаб. Управлението на водите и ролята на интегрираното управление на водните ресурси са признати за ключови процеси за координираното развитие и устойчивото управление на водите, земята и свързаните с тях ресурси.

3.7. Наложително е също да се разработят международни политики за насърчаване на пестеливото и ефективното използване на вода във всички сектори на икономиката и обществото, да се намали замърсяването на подпочвените и повърхностните води, както и да се възстановят замърсените води и водите с влошено качество.

3.8. Що се отнася до връзките между климата и водата, работата на Световната метеорологична организация е от голямо значение и стойност, тъй като тя организира, популяризира и ускорява важни проекти за регионално сътрудничество — например наблюдение и управление на данни, работа със системи за ранно предупреждение и анализ на измененията на климата и тяхното въздействие върху водите, като всички те са важни елементи на „синята“ дипломация.

3.9. Водните ресурси са свързани и със защитата на биологичното разнообразие. Докато водата е от съществено значение за поддържането на природните процеси и на процъфтяващи и здрави екосистеми, здравата земя и екосистеми предлагат естествено дългосрочно съхранение на сладката вода. Подобреното управление и възстановяване на сухоземните и водните системи осигуряват устойчиви решения за управление на водите, които могат да бъдат внедрени бързо на сравнително ниска цена и със скромни технологични изисквания.

3.10. Освен това „синята“ дипломация е неразривно свързана с дипломацията на ЕС в здравната сфера, като се има предвид, че адекватните услуги за водоснабдяване, канализация и хигиена са условие *sine qua non* за общественото здраве. Тъй като водата е обществено благо, гарантирането на адекватни публични инфраструктура и съоръжения е от ключово значение, за да се осигури лесен достъп до чиста, безопасна и финансово достъпна вода за всички. Следва да се обърне нужното внимание и на правилното управление на отпадъчните води.

3.11. За тази цел ЕС следва да подпомага глобалния достъп до вода на достъпни цени за всички и да улеснява устойчивото управление на водите чрез сътрудничество в сферите на инфраструктурата, технологиите и експертните знания и опит в рамките на икономически партньорства и сътрудничество за развитие. Global Gateway (Глобален портал) е отличен инструмент в това отношение ([13]).

([8]) https://sdgs.un.org/conferences/water2023.
([9]) https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7443-2023-INIT/en/pdf.
([10]) https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=IND&mtdsg_no=XXVII-5&chapter=27&clang=_en.
([11]) https://unece.org/environment-policy/water/un-watercourses-convention.
([12]) https://unece.org/environment-policy/water/protocol-on-water-and-health/about-the-protocol/introduction.
([13]) https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/stronger-europe-world/global-gateway_bg.

3.12. Заделянето на подходящото финансиране за подобряване на съществуващите съоръжения и инфраструктура и, когато е целесъобразно, за изграждането на нови, е основно условие за гарантиране на справедлив достъп до чиста вода за цялото световно население. Необходимо е както публично, така и частно финансиране (включително от фондовете на ЕС и Механизма за възстановяване и устойчивост, както и финансиране от Европейската инвестиционна банка (ЕИБ) и Европейската банка за възстановяване и развитие (ЕБВР) за дългосрочни инвестиции в управление на водите и водна инфраструктура. Посредством своето европейско южно съседство ЕС е ангажиран в свързани с водите действия, които спомагат за мобилизиране на финансиране за управление на водите, ефективно използване на водите, канализация и повторно използване на отпадъчни води, премахване на замърсяването (по-специално замърсяването с пластмаса) и адаптиране към изменението на климата.

3.13. Новите технологии имат потенциала да постигнат значителни резултати в сектора на водите. За подобряване на управлението на водите са необходими научни изследвания и иновации, обмен на данни и знания, като същевременно се продължава подпомагането на прехода към цифрови решения за водите. ЕС е поел ангажимент да подпомага научните изследвания в областта на водите, включително международното сътрудничество в областта на научните изследвания и иновациите, какъвто е случаят с „Партньорството в областта на научните изследвания и иновациите в Средиземноморския регион“ (PRIMA) (наличие на вода за селското стопанство) с финансиране в размер на 494 милиона евро за периода 2018—2024 г.

3.14. ЕС следва също да повиши осведомеността за ключовата роля на водата за създаването на икономически, социално и екологично устойчиво развитие. По-специално е необходимо по-добро разбиране за взаимовръзките между различните роли на водата и взаимозависимостите на различните участници. Връзката между вода, енергия и храна е типична и следва да се оценява в своята цялост. От друга страна, ЕС би могъл да спомогне за определянето на свързаните с водите рискове, както и напреженията между различни участници.

3.15. Освен да повишава осведомеността, ЕС може да подпомага обучението и подобряването на техническия и управленския капацитет на организациите, които работят в сектора на водите, и на управлението на водите като цяло. ЕС би могъл също така да изпълнява по-активна роля в подсилването и улесняването на мрежи за „синя“ дипломация, като се има предвид, че тя изисква сътрудничество между различни участници: представители на правителствата, органи и агенции в областта на водите, академичните среди и научноизследователските институции, частния сектор и организациите на гражданското общество, а също и използването на потенциала на жените в тази област.

3.16. Гражданското общество изпълнява ключови роли в насърчаването на нови инструменти, програми или стратегии по въпросите, свързани с водите. Инициативи като „Right2Water“, първата Европейска гражданска инициатива, която насочи вниманието към водата като право на човека и инструмент на външната политика ([14]), показват значението на гражданската мобилизация. Европейският пакт за климата има за цел да се превърне в динамично пространство за обмен на информация, провеждане на дебати и предприемане на действия във връзка с извънредната ситуация в областта на климата чрез ангажиране на гражданите, техните организации и предприятията.

3.17. Що се отнася до развиването на „синята“ дипломация при изпълнението на търговските споразумения, сключени от ЕС с трети страни, вътрешните консултативни групи на ЕИСК представляват ценни инструменти, тъй като обединяват стопански, професъюзни и екологични организации.

3.18. ЕИСК отбелязва, че водата е обществено благо и затова следва да е финансово достъпна за всички. Със засилване на недостига на водните ресурси към водите се прилага търговски подход. Въпреки че такъв подход би могъл да предостави определени предимства при преразпределянето на оскъдните ресурси, следва да се предприемат мерки за гарантиране на самодостатъчност на всички региони — използване на търговски споразумения и преговори и отчитане на факта, че водата представлява обществено благо, а не просто търговски продукт, и когато е необходимо — приемане на разпоредби в консултация със съответните заинтересовани страни.

3.19. В допълнение към традиционните международни конвенции за водите и целите за устойчиво развитие има множество двустранни, регионални и световни органи, инструменти и процеси, в които ЕС може да допринесе за дипломацията в областта на водните ресурси.

3.20. Трансграничните реки в Европа пораждат редица проблеми, свързани със замърсяването на водите и съвместното използване на водата, които трябва да бъдат решени. Както показа работата на Дунавската комисия, Централната комисия за корабоплаване по Рейн (ЦККР), Международната комисия за басейна на река Сава и Мозелската комисия, е налице богат опит с европейските реки, който би могъл да се използва в дейностите на ЕС за „синя“ дипломация.

([14]) https://right2water.eu/.

3.21. С оглед на европейския опит, научни познания и ресурси, свързани с водите и канализацията, в рамките на активните усилия на ЕС в областта на „синята“ дипломация, следва да бъде създаден Европейски център за водите, който да се отчита пряко на ГД „Околна среда“ и ЕСВД, за да се помогне както на държавите членки, така и на други държави в рамките на европейското съседство и извън него при разглеждането на въпросите, свързани с водните ресурси.

3.22. Обменът на информация, свързана с практиките и опита на държавите членки в областта на „синята“ дипломация, е важно средство, чрез което ЕС да засили своето влияние. Финландия например стартира проект „Water cooperation and peace — Finnish water way“ („Сътрудничество в областта на водите и мир — финландският воден път) ([15]), който има за цел засилване на финландското сътрудничество за дипломация в областта на водните ресурси в международен план, подобряване на международните трансгранични споразумения и тяхното прилагане, определяне и удовлетворяване на нуждите от обучение и изграждане на компетентности по дипломация в областта на водните ресурси и задълбочаване на сътрудничеството между експертите по външна политика и политика за сигурност, посредничество за мир и сектора на водите.

4. **Регионът на Средиземноморието и Близкия изток и Северна Африка**

4.1. Средиземноморският регион се затопля с 20 % по-бързо от средното за света и вече изпитва значителни предизвикателства, свързани с недостига на вода. Има множество доказателства, че изменението на климата ще се отрази на Средиземноморието по различни начини; секторът на риболова, както и биологичното разнообразие ще бъдат изправени пред предизвикателства, свързани с инвазивни видове, регионът ще стане по-сух и по-топъл, а интензивността на екстремните явления и засушаванията ще се увеличи. Средиземноморските държави — членки на ЕС, са изправени пред все по-голяма опасност от опустиняване, което засяга предимно крайбрежните и островните региони.

4.2. Въпреки значителните различия на подрегионално равнище целият регион на Близкия изток и Северна Африка изпитва сходни предизвикателства. Факторите за свързаните с водата рискове в тези държави са, наред с другото, увеличаващото се население и търсене на вода, изменението на климата и остарелите системи за управление на водите. Освен това лошото управление, корупцията и повтарящите се конфликти правят почти невъзможно прилагането на контрамерки.

4.3. Големи региони от Субсахарска Африка са изправени пред значителни предизвикателства, свързани с недостига на вода. Липсата на международна реакция вероятно ще доведе до вълни на миграция, конфликти в рамките на държавите и международни конфликти.

4.4. Тъй като много отрасли се нуждаят от вода, за да могат да произвеждат, например селското стопанство и енергетиката, недостигът на вода може да изложи на риск цели икономически сектори на държавите от Средиземноморието и Близкия изток и Северна Африка, които имат съществен принос към БВП. ЕИСК подчертава, че в тези отрасли трябва да се полагат по-големи усилия за подобряване на ефективността на водите и повторното им използване във възможно най-голяма степен.

4.5. Неконтролираният ръст на туризма може да окаже значително въздействие върху недостига на вода в Средиземноморието. Очаква се през идните години броят пристигащи пътници от целия свят да продължи да се увеличава, което ще доведе до висок антропогенен натиск, който — в съчетание със сериозните промени в земеползването — ще окаже пряко въздействие върху потреблението на вода и земя и върху влошаването на състоянието на екосистемните услуги.

4.6. Макар че държави като Малта, Израел и Испания се доказаха като лидери в политиките за управление на водите и ефективното използване на водите, регионалното сътрудничество по въпроса все още е недостатъчно. Средиземноморската стратегия за устойчиво развитие обаче осигурява интегрираща рамка на политиката за всички заинтересовани страни, чрез която Програмата до 2030 г. за устойчиво развитие да бъде приложена на регионално, подрегионално, национално и местно равнище в Средиземноморието. Съюзът за Средиземноморието и неговата група от експерти в областта на водите също предоставят полезна платформа за обмен на информация и насърчаване на общи цели и опит на държави като Йордания, Мароко и Палестина, свързани с недостига на вода, като например изграждане на мерки за издръжливост с цел адаптиране към сътресенията, свързани с изменението на климата.

4.7. Тъй като трансграничните води в Средиземноморския регион и в региона на Близкия изток и Северна Африка често са били повод за спорове, задълбочавайки допълнително проблемите, причинени от изменението на климата и опустиняването, ЕС има потенциала да се превърне в двигател на промяната на международно и регионално равнище и да използва своите съществуващи политически инструменти, за да търси ефективни и ефикасни решения в дългосрочен план. ЕС задели над 380 милиона евро в рамките на ИССРМС — Глобална Европа, допринасяйки по този начин за частта на Global Gateway, посветена на действия за управление на трансграничните води, в сътрудничество с държави, организации на речни басейни и регионални органи.

([15]) https://sdgs.un.org/partnerships/water-cooperation-and-peace-finnish-water-way-water-diplomacy-project.

4.8. В рамките на текущото си партньорство с Програмата на Организацията на обединените нации (ООН) за околната среда относно климата и екологичната сигурност Европейският съюз отделя специално внимание на връзката между водата и безопасността в трансграничното сътрудничество за управление на водите. И Конвенцията на ООН от 1997 г. за правото на използване на международните водни пътища с неплавателна цел, и Конвенцията за водата от 1992 г. могат да послужат като полезни насоки за трансгранично сътрудничество.

4.9. Трансграничните речни басейни на Нил, Йордан, Оронт, Тигър и Ефрат и Еврос/Марица привлякоха световно внимание поради спорове за разпределянето на водата за пиене, напояване и производство на електроенергия. Тези спорове създадоха предизвикателства за регионалния мир и стабилност.

4.10. Трансграничните езерни басейни като Мъртво море, Охридското езеро, Преспанското езеро и Шкодренското езеро също привлякоха значително внимание поради своята роля за защитата на биологичното разнообразие и заплахата от влошаване на състоянието, произтичаща от неустойчиво селско стопанство, незаконен риболов и развитието на туризма.

4.11. В Средиземноморския регион и в региона на Близкия изток и Северна Африка се намират някои от най-важните влажни зони в света, чиято защита заслужава специално внимание във връзка с биологичното разнообразие, както и незаконния риболов и водните ресурси.

4.12. Сътрудничеството между държавите — членки на ЕС, които имат общи реки, като например Португалия и Испания, Гърция и България, е под желаните равнища.

4.13. По отношение на сътрудничеството между държавите — членки на ЕС, и държавите — кандидатки за присъединяване към ЕС, които имат общи реки (като например Гърция и Албания, Гърция и Северна Македония, Хърватия и Босна и Херцеговина), има още много да се желае. Същевременно висока оценка заслужават две добри практики: 1) сътрудничеството между държавите, споделящи хидроложката система на Динарския карст (Албания, Босна и Херцеговина, Хърватия и Черна гора), което дава възможност за по-добри национални и регионални подходи за управление на този уникален сладководен източник и което трябва да се развива с цел осигуряване на защита на съответните екосистеми и подобряване на качеството на водите (Междуправителствена хидроложка програма на ЮНЕСКО, 2016 г.). Чрез опазване на оттичането на подпочвените води към морето се поддържат ценни екосистеми на пресечната точка между сухоземната и морската околна среда; 2) Рамковото споразумение от 2002 г. относно басейна на река Сава — първата следвоенна многостранна рамка, приета от държавите от бивша Югославия, показва как регионалното сътрудничество в областта на водите може както да стимулира, така и да консолидира усилията за изграждане на мир.

4.14. Рамката на Съюза за Средиземноморието за действие в областта на политиката за водите до 2030 г. и четирите му работни групи „Връзката вода-енергия-храни-екосистеми“ (WEFE), „Връзката вода-заетост-миграция“ (WEM), „Вода, хигиената и канализация“ и „Действия в областта на водите и изменението на климата“ (WCCA), разработени съвместно с различни участници от гражданското общество, включително световното партньорство по въпросите на водата — Средиземноморие и Междуислямската мрежа за развитие и управление на водните ресурси (INWRDAM), които обединяват държавите от северната и южната част на Средиземноморието (Италия — Турция, Гърция — Ливан, Малта — Египет) и насърчават политики за съвместно управление на водите, се приветстват категорично и представляват ярък пример както за самия регион, така и извън него.

Брюксел, 21 септември 2023 г.

Председател
на Европейския икономически и социален комитет
Oliver RÖPKE